

Doc. dr Jan Gurba (1929-2021)

Docent doktor Jan Gurba urodził się 15 lutego 1929 roku w Lubartowie. W połowie lat 30. XX w. jego rodzina przeprowadziła się do Lublina. W 1936 roku rozpoczął edukację w szkole powszechnej, którą ukończył podczas wojny. W latach 1942-1944 kontynuował naukę w Technikum Drogowym. Po wojnie uzupełnił wykształcenie w zakresie szkoły średniej i w 1948 roku zdał maturę w Liceum im. Unii Lubelskiej. W tym samym roku podjął studia wyższe w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie uzyskując w 1951 roku dyplom magisterski z prehistorii Polski za opracowanie monograficzne *Kultura wenedzka na Lubelszczyźnie*, przygotowane na seminarium prof. Stefana Noska, a w 1952 roku magisterium z geografii (ze specjalnością kartografia). W tym samym roku rozpoczął pracę dydaktyczną jako asystent w Katedrze Archeologii Polski Wydziału Humanistycznego UMCS. Oprócz pracy naukowo-dydaktycznej, w latach 1952-1960 był konserwatorem zabytków archeologicznych na teren województwa lubelskiego i kieleckiego jako inspektor-rzeczoznawca Ministerstwa Kultury i Sztuki.

W 1961 roku obronił tezę doktorską *Wpływ środowiska geograficznego na kształtowanie się neolitycznego osadnictwa w Małopolsce* i został zatrudniony jako adiunkt w Katedrze Archeologii Polski i Powszechnej, gdzie w 1969 roku uzyskał stopień i stanowisko docenta (od 1970 roku był to Zakład Historii Starożytnej i Archeologii Instytutu Historii UMCS).

W latach 1969-1970 i 1975-1981 był prodziekanem Wydziału Humanistycznego UMCS. Po zawieszeniu studiów archeologicznych w UMCS, w okresie 1970-1975 pełnił funkcję dyrektora Biblioteki Głównej UMCS. Od 1973 roku (do 1984) prowadził wykłady z zakresu neolitu w Katedrze Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego. W 1974 roku objął kierownictwo Zakładu Archeologii Polski w Instytucie Historii UMCS. Funkcję kierownika Zakładu, a od 1983 roku Katedry Archeologii pełnił nieprzerwanie do przejścia na emeryturę w 1994 roku. W latach 1975-1994 był również kierownikiem Archeologicznego Ośrodka Badawczo-Konserwatorskiego, obejmującego swoim zasięgiem cztery województwa Polski środkowowschodniej.

W latach 1981-1983 był wicedyrektorem Instytutu Historii UMCS, a okresie 1986-1987 prodziekanem Wydziału Humanistycznego UMCS, a w latach 1987-1990 ponownie jego dziekanem. Kierował Katedrą Archeologii nieprzerwanie do przejścia na emeryturę w 1994 roku. W latach 1994-1997 był zatrudniony na pół etatu, a do 2002 roku prowadził zajęcia zlecone, zarówno dla studentów archeologii, jak i geografii UMCS. W kolejnych latach

pozostawał nieustająco aktywnym i zaangażowanym w sprawy naukowo-dydaktyczne Instytutu Archeologii.

Jego dorobek naukowy obejmuje blisko 1150 pozycji bibliograficznych. Na dorobek dydaktyczny składa się liczba 117 wypromowanych magistrów, 5 doktorów oraz liczne recenzje w przewodach doktorskich i habilitacyjnych.

W semestrze zimowym 1963/1964 odbył staż naukowy w Katedrze Archeologii Uniwersytetu Kijowskiego pod kierunkiem prof. Ł. M. Sławina, przebywając w tym czasie również w Moskwie, Leningradzie, Mińsku, Pińsku i Lwowie; w roku 1983 pobyt naukowy w Instytucie Archeologii Akademii Nauk Ukrainiejskiej SRR we Lwowie; przeprowadził wykłady w Instytucie Pedagogicznym w Kamieńcu Podolskim (1981) oraz w Katedrze Archeologii Uniwersytetu w Użgorodzie (1990).

Zainteresowania archeologiczne doc. dr. Jana Gurby obejmowały niemal całe pradzieje i wczesne średniowiecze. Był prekursorem badań nad problematyką uwarunkowań środowiskowych osadnictwa neolitycznego w Małopolsce. W efekcie prac na cmentarzyskach kultury pucharów lejkowatych w Chruszczowie Kolonii, Nałęczowie Kolonii, Strzelcach Kolonii, Drzewcach Kolonii wyróżnił pierwsze „megalityczne” grobowce tej kultury na Lubelszczyźnie. Wydzielił też i scharakteryzował kulturę wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej (obecnie kultura lubelsko-wołyńska). Jego zasługą jest również wyróżnienie na ziemiach polskich zabytków wczesnobrązowej kultury madziarowskiej. Prowadził badania na cmentarzysku w Masowie i publikował dane o importach z okresu rzymskiego na Lubelszczyźnie. Zajmował się również problematyką osadnictwa wczesnośredniowiecznego wschodniej Lubelszczyzny, podejmując np. badania kompleksu osadniczego Czeremna-Czerwienia.

Poza licznymi podróżami naukowymi brał udział m.in. w międzynarodowych kongresach Unii Prehistorycznej w Belgradzie (1971) i Nicei (1976) oraz w kongresach archeologii słowiańskiej w Warszawie (1965), Berlinie (1970), Bratysławie (1975), Sofii (1980), Kijowie (1985); ponadto w Kongresie Historii Starożytnej w Tokio (1987), w Międzynarodowym Kongresie Historyków w Bukareszcie (1980) oraz Międzynarodowym Kongresie Paleontologicznym w Nicei (1982).

Jan Gruba był członkiem wielu stowarzyszeń i organizacji, w tym Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego (także wieloletnim prezesem oraz członkiem Zarządu Głównego), Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Polskiego Towarzystwa Historycznego, Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Komisji Społecznej Opieki nad Zabytkami przy Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym, Towarzystwa Regionalnego Hrubieszowskiego, Towarzystwa Miłośników Lublina oraz jego Zarządu w latach 1969-1970, Związku Nauczycielstwa Polskiego; ponadto Rady Naukowej Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, rady ds. zabytków archeologicznych przy Ministerstwie Kultury i Sztuki. Był też członkiem wielu rad muzealnych w kilkuletnich kadencjach: Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, Muzeum Nadwiślańskiego w Kazimierzu Dolnym, Muzeum Lubelskiego, Muzeum Chełmskiego, Muzeum Zamojskiego; jest przewodniczącym Rady Naukowo-Programowej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. Piastował funkcję Prezesa Lubelskiego Towarzystwa Miłośników Książki, gdzie od 1994 roku pełnił również funkcję Wielkiego Mistrza Kapituły Orderu Białego Kruka ze Słonecznikiem.

Otrzymał liczne odznaczenia: odznakę honorową Zrzeszenia Studentów Polskich, Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, medal Komisji Edukacji Narodowej, medal PTA „Zasłużony dla Archeologii Polskiej”, medal UMCS „Nauka w Służbie Ludu”, medal „Zasłużony dla UMCS”, srebrny i złoty medal „Zasłużony dla Powiatu Hrubieszowskiego”, złotą odznakę „Za opiekę nad Zabytkami”, złotą odznakę Związku

Nauczycielstwa Polskiego, złotą honorową odznakę PTTK, odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, odznakę „Za Zasługi dla Lubelszczyzny”, medal i nagrodę Prezydenta Miasta Lublina, nagrodę Miasta Hrubieszowa, odznakę honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”, Medal Pamiątkowy Województwa Lubelskiego i odznakę honorową „Zasłużony dla Województwa Lubelskiego”. Był laureatem konkursów *Homo didacticus* organizowanych przez studentów Wydziału Humanistycznego UMCS. Kilkakrotnie doceniony indywidualnymi i zespołowymi nagrodami Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W 2020 r. otrzymał prestiżową nagrodę *Angelus Lubelski*.

Opublikował ponad 1000 prac naukowych i popularno-naukowych. Był redaktorem i członkiem komitetów redakcyjnych takich periodyków, jak „Archeologia Polski Środkowowschodniej”, „Biuletyn Towarzystwa Regionalnego Hrubieszowskiego im. Stanisława Staszica”, „Z Otchłani Wieków” oraz serii wydawniczych, jak „Archeologiczne Listy”, „Lubelskie Materiały Archeologiczne” i „Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS i Archeologicznego Ośrodka Badawczo-Konserwatorskiego” oraz prac zbiorowych. Był także redaktorem „Staszicaka”: informatora Stowarzyszenia Wychowanków Gimnazjum i Liceum im. Stanisława Staszica w Lublinie.

[Życiorys za: Leszek Gajewski, [Docent doktor Jan Gurba]. W: *Memoires archeologiques*, red. A. Kokowski. Lublin 1985, s. V-VII; redakcja tekstu i uzupełnienia Urszula Kurzątkowska (2014) oraz Tomasz Dzieńkowski (2021). Fot.: Archiwum IA UMCS]